



СТАНОВИЩЕ

от Проф. д-р Сълю Йорданов Сачански – ИФК, Плевен (пенсионер)
върху дисертационен труд за придобиване на научна степен „Доктор на науките“
по научната специалност Растениевъдство.

Със Заповед № НП-08-102/21.08.2014г. на Председателя на ССА, София съм определен за член на Научно жури за провеждане на публичната защита на дисертационен труд на тема „Двуоткосно прибиране на зимуващ фуражен грах (*Pisum sativum* L., ssp. *arvense*)“ представен от проф. д-р Тодор Симеонов Кертиков за придобиване на научна степен „Доктор на науките“ по професионално направление 6.1. „Растениевъдство“.

Проф. д-р Тодор Симеонов Кертиков е роден на 28.06.1957г. в с. Сваленик обл. Русенска. Той е завършил Аграрния Университет (ВСИ) гр. Пловдив през 1983г. с отличен успех по специалността „Полевъдство“. От края на същата година е научен сътрудник в ИФК към секция „Едногодишни бобови фуражни култури“. От него момент и до сега, проф. д-р Кертиков работи основно по технологии на отглеждане на едногодишни фуражни култури, в това число и фуражен грах, едногодишни житни култури, уплътнени фуражни и зърнено-фуражни сеитбообращения и др. В тази връзка има публикувани над 200 бр. научни публикации, технологии и съавторство в една книга.

Актуалност на разработката и полза за практиката

Проблемът с растителния протеин и пътищата за неговото повишаване и нарастване е и ще бъде ключов за изследователската дейност в много области, в това число и на фуражното производство. Грахът е важна зърнено-бобова култура за нашата страна с многостранно използване. Като високо протеинова фуражна култура, в много райони на страната, грахът допринася за разрешаване на белтъчния проблем при изхранването на селскостопанските животни. Известно е, че още от древността, той се отглежда за храна на хората и животните. За оцеляването му през този период на конкуренция в многобройния растителен свят, безспорно значение има неговата биология и хранителна стойност.

С настоящият дисертационен труд се получават нови знания за отглеждането и прибирането на зимуващия фуражен грах. Многобройните експерименти са осъществени с най-широко разпространеният (99%) у нас сорт – Мир, което прави разработката приложима в практиката. Извършените задълбочени проучвания върху двуоткосното прибиране на граха (самостоятелно и в смесени посеви с тритикале) са съществен принос в науката и практиката за максимално използване на продуктивния потенциал на културата и природните дадености на страната.

Ползата от прилагането на разработката в практиката, освен доказаният икономически ефект има и положителен екологичен ефект, защото се препоръчва ограничаване на третирането на посевите с хербициди и инсектициди.

Структура на дисертационния труд

Подреждането на отделните раздели в дисертацията и техният обем са в съответствие със ЗРАСРБ и Правилника в ССА.

Дисертацията е написана на академичен стил и обхваща 248 страници, в които са включени 69 бр. таблици, 24 бр. фигури и 23 бр. оригинален снимков материал. От анализа се вижда, че проф. Кертиков безспорно познава много добре проблема. Той с висока осведоменост използва многобройните литературни източници – 371 броя, от които 212 на кирилица и 159 на латиница.

Представената дисертация съдържа експериментална дейност развита през период от 13 години. Последователно са проучени биологичните възможности на граха при двуоткосно прибиране, продуктивните възможности, химичния състав на зърно и биомаса в зависимост от редица агротехнически фактори, които са разгърнати по варианти. Всичко това дава възможност в направлението на отглеждане и използване на зимуващият фуражен грах да се представи едно задълбочено теоретично обобщаване на проблема. Резултатите са логична последователност на поставените задачи. Въз основа на статистическата обработка и коректен анализ са формулирани 15 достоверни изводи. Всички приноси се отличават с оригиналност и значимост за теорията и практиката.

Приноси с теоретичен и приложен характер

Анализирайки по същество и с голяма компетентност големият брой научни разработки, в дисертацията са направени седем приноси с теоретичен и четири с приложен характер. По същество те са оригинални и обогатяват световната практика и литература. Основно могат да се обобщят, както следва:

1. Получени са нови знания за биологичните възможности и влиянието на някои агро-климатични фактори, фенологични и морфо-биологични показатели, върху вторичното отравяне при зимуващ фуражен грах в зависимост от фенофазите на прибиране и височините на косене на първи подраст.

2. Установена е продуктивността на свежа и суха маса, зърно и суров протеин от първи и втори подрасти на зимуващ фуражен грах сорт „Мир” отглеждан в самостоятелни и смесени посеви (с тритикале сорт „Вихрен”) в зависимост от факторите: срокове на сеитба, сеитбени норми, норми на торене, биотичен стрес, фенофази на прибиране и височини на косене на първи подраст.

3. Определен е химичният състав и динамиката в качеството на фуража и зърното при двуоткосно прибиране на зимуващ фуражен грах и смеските му с тритикале, в зависимост от редица агротехнически фактори.

4. Доказана е икономическата ефективност при двуоткосното прибиране на зимуващ фуражен грах за производство на фураж и семена.

С разработката за пръв път се създава икономически ефективна алтернативна на класическата технология за еднократно прибиране на зимуващия фуражен грах.

Особено ценни за подобен род разработки са разписаните в дисертацията конкретни препоръки за практиката. Препоръчвам на проф. Кертиков да публикува в една брошура този алтернативен подход за прибиране на граха. По този начин, разработката ще стане по-достъпна за земеделските производители и фермери.

Във връзка с публичната защита проф. д-р Тодор Кертиков е представил всички необходими документи съгласно изискванията на ЗРАС в Р България и Правилника в Селскостопанска Академия (ССА). Дисертационният труд е самостоятелно дело на автора и в него няма повторение нито на темата, нито на съдържанието на представения за

придобиване на образователната и научна степен „доктор”. Във връзка с дисертационният труд са представени 15 публикувани статии в реферирани научни списания. Представеният автореферат отговаря на изискванията и напълно покрива най-важните и основни моменти от дисертацията, както и изводите и приносите.

При изискване минимум 30 цитирания, от които в 10 международни научни трудове, получени в периода след придобиване на ОНС „доктор”, проф. Кертиков е представил 236 броя цитати от български и чуждестранни учени. Този факт достатъчно красноречиво показва положителната оценка на научната общност и значимостта на научната продукция.

Заключение: Като имам предвид актуалността на разработката, оригиналността на теоретичните и научно-приложни приноси, считам, че дисертационният труд напълно покрива изискванията на ЗРАСРБ. Съдържа теоретични обобщения и решения на голям научен и научно-приложим проблем, този с растителният протеин и пътищата за неговото повишаване и нарастване. Разработката представлява едно съвременно постижение и оригинален принос в земеделската наука. Всичко това ми дава основание да **оценя положително дисертационния труд** и ще гласувам с „**ДА**”, проф. д-р Тодор Кертиков да придобие научна степен **“Доктор на науките”** по научната специалност „Растениевъдство”.

17 .09.2014г.

гр. Плевен

Изготвил становището:



(Проф. д-р Сълю Сачански)